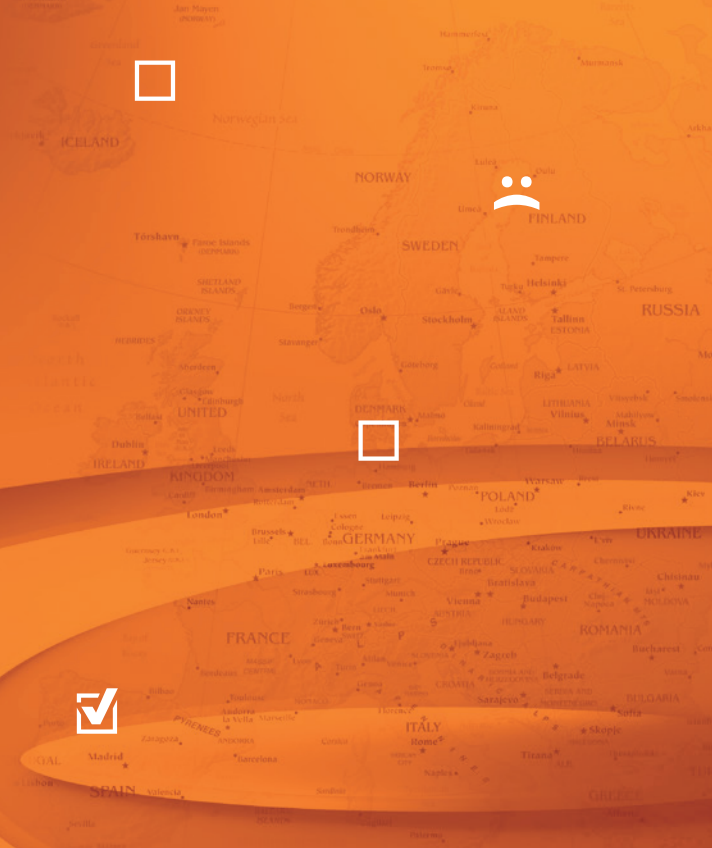

EURÓPSKA SOCIÁLNA SONDA

9. kolo na Slovensku

Spoločenskovedný ústav CSPV SAV

EURÓPSKA SOCIÁLNA SONDA

9. kolo na Slovensku

Denisa Fedáková, Michal Kentoš a kolektív
Košice, 2020

Recenzenti:

prof. PhDr. Tomáš Sollár, PhD.
prof. PhDr. Tomáš Urbánek, PhD.

Autorský kolektív:

Matúš Adamkovič (1,3 AH), Miroslava Bozogáňová (0,7 AH),
Mária Ďurkovská (0,9 AH), Denisa Fedáková (1,2 AH),
Anna Kalistová (0,9 AH), Michal Kentoš (0,7 AH),
Alexander Loziak (0,5 AH), Jana Papcunová (0,6 AH),
Ivana Piterová (0,7 AH), Ivan Schmidt (0,5 AH),
Jozef Výrost (0,3 AH)

Grafický dizajn: Tlačiareň uBabeja, Košice 2020

ISBN 978-80-89524-52-5 (online, Pdf)

<https://doi.org/10.31577/2020.978-80-89524-52-5>

Publikácia neprešla jazykovou korektúrou.

OBSAH

Predslov

Jozef Výrost

s. 5

O projekte Európska sociálna sonda

Denisa Fedáková,
Michal Kentoš

s. 9

Vnímanie spravodlivosti a férovosti na Slovensku a v Európe

Mária Ďurkovská,
Anna Kalistová

s. 14

Kvalita života a ekonomická situácia: Ako je na tom Slovensko?

Matúš Adamkovič

s. 49

„Schvaľujete toto rozhodnutie?“ Meniace sa rodinné normy v Európe a na Slovensku

Denisa Fedáková

s. 70

Postoje k migrácii na Slovensku v kontexte Európy a krajín Vyšehradskej štvorky

Miroslava Bozogánová,
Ivana Píterová

s. 89

Používanie internetu v Európe (a na Slovensku). V čom sa líšia online a offline Slováci?

Ivan Schmidt,
Alexander Loziak

s. 115

Politická participácia Slovákov a Sloveniek v európskom kontexte

Michal Kentoš,
Jana Papcunová

s. 134

Kvalita života a ekonomická situácia: Ako je na tom Slovensko?

Matúš Adamkovič

ÚVOD

Jedným z hlavných cieľov štátu by malo byť dosiahnutie dostatočne dobrej životnej úrovne jeho obyvateľov. Priamo v základných pilieroch Európskej Únie je ukotvený cieľ „zlepšovať kvalitu života obyvateľov“ (Zmluva o Európskej únii, Odstavec 3). Akokoľvek intuitívne môže pojem „kvalita života“ znieť, v skutočnosti zastrešuje komplex indikátorov a dá sa na ňu nazerať a hodnotiť ju z rôznych perspektív. Základné delenie je spojené s tým, či sú hodnotené pozorovateľné indikátory alebo či osoba hodnotí svoje pocity, respektíve prežívanie, a teda existuje objektívna a subjektívna kvalita života (napr. Lane, 2000). Objektívna kvalita života zahŕňa súbor ekonomických, sociálnych a environmentálnych indikátorov (napr. príjem, majetok, kvalita bývania, dostupnosť zdravotnej starostlivosti, prístupnosť vzdelávania, pracovné možnosti, sloboda...), ktoré sú však nezávislé od subjektívneho hodnotenia osoby (Boelhouwer & Noll, 2014). Naopak, subjektívna kvalita života je priamo závislá od vnímania hodnotiteľa. V sociálnych a ekonomických vedách bolo

vymedzené množstvo konštruktov opisujúcich subjektívnu kvalitu života. Z najznámejších možno spomenúť napríklad subjektívne hodnotenie kvality života, spokojnosť so životom, subjektívnu pohodu či šťastie. Rozdiely medzi týmito konštruktmí sú však skôr terminologického či až didaktického charakteru (pozri Diener, Lucas, & Oishi, 2018). V globále totiž platí, že sa jedná o subjektívne (afektívne či kognitívne) ohodnotenie kvality niektorých, prevažne všeobecných, aspektov života. V rámci kapitoly bude pozornosť zameraná na dva koncepty – *spokojnosť so životom* a *šťastie*, avšak aby nedochádzalo k ďalším terminologickým nezrovnalostiam, v rámci textu a súvisiacich všeobecných interpretácii bude na zastrešenie týchto fenoménov konzistentne používaný pojem kvalita života.

Kvalita života a ekonomická situácia

Blahobyť súvisí s ekonomickou prosperitou. Keďže ľudia majú naplnené bazálne materiálne potreby, môžu sa venovať činnostiam, ktoré nevyhnutne nesúvisia s prežitím, ba práve naopak, danými aktivitami vyplňajú svoj voľný čas a robia si nimi radosť. Aký je však v skutočnosti vzťah kvality života a ekonomickej situácie?

Na túto otázku sa dá odpovedať z dvoch perspektív – makroekonomickej a mikroekonomickej. Hoci bude empirická časť tejto kapitoly primárne zameraná na mikroekonomické hľadisko, je vhodné poskytnúť taktiež

informácie týkajúce sa hľadiska makroekonomického. Výskum realizovaný makroekonomickou optikou prináša nejednoznačné výsledky, čo sa týka vzťahu ekonomických indikátorov (napr. príjem či HDP) a kvality života obyvateľstva (pozri napr. Angeles, 2011; Clark, Frijters, & Shields, 2008; Diener, Tay, & Oishi, 2013; Easterlin, McVey, Switek, Sawangfa, & Zweig, 2010; Pedersen & Schmidt, 2011). Vzťah kvality života a ekonomických ukazovateľov totiž zjavne nie je lineárny – znamená to, že so zvyšujúcim sa bohatstvom sa kvalita života zvýši niekedy viac (ak je ekonomická situácia „horšia“) a niekedy zas menej (ak je daná ekonomická situácia postačujúca). Proto a Rustichini (2013) napríklad zdokumentovali, že pre krajiny s HDP v prepočte na obyvateľa nižším než 15000 dolárov platí, že so stúpajúcim HDP výrazne rastie kvalita života. V bohatších krajinách však tento vzťah nie je až taký výrazný. Zároveň, kvalita života dosahuje vrchol v krajinách s HDP približne 30000 dolárov v prepočte na obyvateľa, pričom, paradoxne, s ešte vyšším HDP kvalita života obyvateľov buď stagnuje alebo mierne klesá. K obdobným záverom sa dopracovali tiež napr. Stevenson a Wolfers (2013), ktorý pozorovali približne log-lineárny vzťah, čo znamená, že každé euro navyše prispieva ku kvalite života chudobných viac ako ku kvalite života bohatých. Na tieto odhady však vplýva špecifikum použitých nástrojov. Vzťah medzi kvalitou života a ekonomickou situáciou je silnejší

ak je ekonomická situácia meraná ako majetok a nie ako príjem, respektíve ak je v rámci kvality života zisťovaný jej *kognitívny* (vnímaná spokojnosť so životom) a nie *afektívny* (prežívané šťastie) komponent (Howell & Howell, 2008).

Výsledky štúdií skúmajúcich vzťah kvality života a ekonomickej situácie z mikroekonomickej perspektívy sú výrazne konzistentnejšie a v zásade platí, že so stúpajúcim príjmom sa zvyšuje aj kvalita života (Clark et al., 2008). V rámci nedávnej štúdie, Jebb, Tay, Diener a Oishi (2018) zdokumentovali, že aj pri zameraní na jednotlivca existujú isté úrovne príjmu, po ktorých dosiahnutí dochádza k nasýteniu materiálnych potrieb a zvyšujúci príjem má už prakticky len minimálny efekt na kvalitu života. V štátoch západnej Európy dosahuje subjektívne hodnotenie kvality života (kognitívne hodnotenie kvality života) svoj vrchol pri ročnom príjme domácnosti (ekvivalizovanom na počet členov domácnosti) rovnom zhruba 85000 eur. V krajinách strednej a východnej Európy je táto hranica výrazne nižšia a ide o ročný ekvivalizovaný príjem domácnosti v hodnote približne 35000 eur. V prípade emočného hodnotenia kvality života je vrchol dosahovaný už pri príjme približne 43000 eur ročne v rámci krajín západnej Európy, respektíve pri príjme zhruba 30000 eur ročne v rámci krajín východnej Európy. Až po vyššie uvedené „zlomové“ úrovne príjmu kopíruje vzťah ekonomickej situácie a kvality života

lineárnu funkciu, pričom rast je, ako aj v prípade makroekonomickej perspektívy, pozitívny. Po dosiahnutí tohto bodu však ekonomická situácia a subjektívna kvalita života prestávajú korelovať, prípadne tento vzťah začína byť negatívny, a teda, že vyšší príjem už mierne znižuje kvalitu života. Táto skutočnosť je interpretovateľná faktom, že ľudia s takto vysokými príjmami majú naplnené všetky základné materiálne potreby a peniaze navyše už nie sú faktorom, ktorý by determinoval kvalitu života. Tá začne byť o to silnejšie ovplyvnená inými aspektmi života, akými sú napr. zdravotný stav, sociálne vzťahy, pracovná vyťaženosť, či porovnávanie sa so svojou referenčnou skupinou.

Sociálne porovnávanie sa môže hrať pri hodnotení kvality života dôležitú úlohu. Napríklad, osoba môže mať objektívne naplnené svoje potreby, avšak pri porovnávaní sa so svojou referenčnou skupinou môže nadobúdať pocit, že naplnené nie sú dostatočne a hodnotí tak svoju kvalitu života nižšie. Kraus (2018) realizoval prehľad literatúry a zistil, že vzťah medzi socioekonomickou situáciou a kvalitou života môže byť až stredne silný, avšak tento efekt slabne v rozvinutejších krajinách. To môže indikovať, že vo vyspelých krajinách majú osoby naplnené základné potreby a rozdiely v hodnotení kvality života sú do značnej miery spôsobené sociálnym porovnávaním (pozri napr.

Clark et al. 2008). Existuje tiež empirická evidencia o tom, že pre hodnotenie kvality života sú dôležitejšie relatívne (subjektívne) socioekonomické ukazovatele než objektívna ekonomická situácia (Boyce, Brown, & Moore, 2012).

Ciele kapitoly

Hoci môžeme predpokladať, že kvalita života obyvateľov EÚ by mohla byť relatívne vysoká a ľudia spokojní, na overenie tohto tvrdenia sú nevyhnutné dáta od samotných obyvateľov. Potreba skúmať podmienky, v akých obyvatelia žijú a taktiež ich kvalitu života, je reflektovaná vo viacerých nadnárodných kolaboráciách a pri reprezentatívnych zberoch údajov od obyvateľstva, akými sú EU-SILC (European Union Statistics on Income and Living Conditions), EQLS (European Quality of Life Survey) či ESS (European Social Survey). Náležitost výskumu fenoménu kvality života zdôrazňuje taktiež fakt, že položky z tejto oblasti sú súčasťou základných modulov ESS od ich prvého kola zberu (to jest, od roku 2002) a vyskytujú sa v každom kole bez výnimky. Práve dáta z ESS 2018 (European Social Survey Round 9 data, 2018) sú použité aj pri analýzach v rámci tejto kapitoly. Táto kapitola má päť hlavných cieľov:

1. Deskriptívne analyzovať hodnotenie kvality života obyvateľov SR a dať ho do kontextu s ďalšími štátmi v Európe.
2. Preskúmať vzťah kvality života a objektívnej ekonomickej situácie obyvateľov SR a taktiež ďalších krajín v Európe.
3. Preskúmať vzťah kvality života a subjektívneho vnímania ekonomickej situácie obyvateľov SR a taktiež ďalších krajín v Európe.
4. Preskúmať regionálne rozdiely v kvalite života a vo vyššie opísaných vzťahoch.
5. Detailnejšie preskúmať, ako sa mení kvalita života, rešpektíve jej vzťah s ekonomickou situáciou, vzhľadom na sociodemografické faktory (rod, miesto bydliska a vzdelanie)

Úlohou kapitoly nie je vysvetľovať mechanizmy, prostredníctvom ktorých rôzne faktory kauzálnie pôsobia na kvalitu života. Práve naopak, cieľom kapitoly je *prezentovať deskriptívne ukazovatele a jednoduché bivariačné vzťahy*, ktoré sú nevyhnutné pre zmapovanie problematiky a predikciu (nie vysvetľovanie) sociodemografických faktorov, ktoré potenciálne determinujú prežívanú kvalitu života. Práve deskriptívne informácie sú totiž mimoriadne potrebné pre vytvorenie náležitej pôdy pre testovanie modelov a overovanie platnosti špecifických teórií.

METÓDA

Na zodpovedanie stanovených cieľov boli použité dáta z 9. kola ESS, ktorého sa zúčastnila reprezentatívna vzorka vyše 47000 osôb z 27 krajín Európy. Rovnako ako pri predošlých kolách, aj 9. kolo ESS obsahovalo dve jednoduché otázky na zisťovanie kognitívneho a afektívneho komponentu kvality života. Tie sa nachádzali v základných moduloch (1) politika, záujem o politiku, dôvera, voľby a iné formy politickej participácie na veciach verejných, príslušnosť k politickej strane, socio-politická orientácia, imigrácia (v origináli Politics, including: political interest, trust, electoral and other forms of participation, party allegiance, socio-political orientations, immigration); a (2) kvalita života, sociálna exklúzia, náboženstvo a národná a etnická identita (v origináli Subjective Well-Being, Social Exclusion, Religion, National and Ethnic identity). Konkrétne znenie otázky zameranej na kognitívny komponent kvality života bolo: „Berúc do úvahy všetky okolnosti, ako ste v tomto období celkovo spokojný/á so svojim životom?“ Respondenti na túto otázku odpovedali na 11-bodovej stupnici s verbálnymi kotvami *O = mimoriadne nespokojný/á* a *10 = mimoriadne spokojný/á*. Respondenti mali taktiež právo odpovedať „neviem“ alebo na otázku neodpovedať vôbec. Položka zameraná na emočný komponent kvality života bola formulovaná nasledovne: „Ako by ste vo všeobecnosti zhodnotili aký ste šťastný?“. Obdobne ako

pri hodnotení spokojnosti, aj v tomto prípade respondenti na otázku odpovedali na 11-bodovej stupnici s verbálnymi kotvami *O = mimoriadne nešťastný* a *10 = mimoriadne šťastný*, pričom mali možnosť odpovedať „neviem“ alebo na otázku neodpovedať vôbec.

Ďalšie otázky zahrnuté do analýz sa týkali objektívnej ekonomickej situácie, respektíve jej subjektívneho vnímania participantmi, pričom v jednom aj v druhom prípade vstupovali tieto položky do analýz ako koreláty kvality života. Objektívna ekonomická situácia bola reprezentovaná položkou: „Použitím tejto karty mi, prosím, povedzte, ktoré písmeno popisuje celkový (pozn. mesačný) príjem vašej domácnosti, po zdanení a povinných odvodoch zo všetkých zdrojov. Ak neviete presné číslo, pokúste sa, prosím, odhadnúť“. Respondenti mali na výber z možností: *J = 270€, R = 480€, C = 630€, M = 800€, F = 950€, S = 1100€, K = 1300€, P = 1500€, D = 1800€, H = 2500€*, pričom participant mohli taktiež uviesť, že príjem domácnosti nepoznajú alebo tiež na otázku neodpovedať. Vzhľadom na charakter odpovedovej stupnice sa s touto položkou fakticky pracovalo na škále 1-10, pričom 1 indikuje najmenší príjem a 10 najvyšší príjem. Subjektívne vnímanie ekonomickej situácie bolo reprezentované otázkou: „Ktorý z popisov na tejto karte najlepšie vystihuje váš názor na príjem vašej domácnosti v tomto období?“. Respondenti si mohli vybrať z odpovedových možností: *1 = Pohodlne*

vyžijeme zo súčasného príjmu, 2 = Zvládame to so súčasným príjmom, 3 = Máme to ťažké so súčasným príjmom, 4 = Máme to veľmi ťažké so súčasným príjmom. Obdobne ako vo vyššie popísaných položkách, aj túto mohli účastníci uviesť odpoveď „neviem“ alebo neodpovedať vôbec. Pre intuitívnejšiu interpretáciu bola táto položka prepólovaná tak, aby vyššie číslo indikovalo vyššiu subjektívnu spokojnosť s ekonomickou situáciou.

Zároveň, pre lepšie uchopenie základných faktorov determinujúcich kvalitu života, boli do analýz zahrnuté aj položky týkajúce sa sociodemografických charakteristík respondentov – konkrétne región, rod, miesto bydliska a najvyššie dosiahnuté vzdelanie.

ANALÝZY

V prvom kroku boli realizované deskriptívne analýzy hodnotenia kvality života (spokojnosti so životom a šťastia), najprv v kontexte všetkých krajín, ktoré sa do ESS 2018 zapojili, a následne v rámci Slovenska, berúc do úvahy taktiež sociodemografické charakteristiky lokálnych respondentov. Následne boli na nadnárodnej a v rámci Slovenska taktiež regionálnej úrovni kalkulované jednoduché biva-riátne korelačné analýzy za cieľom zistenia vzťahov medzi kvalitou života (znova jednak vo forme spokojnosti so životom a jednak vo forme prežívaného šťastia) a objek-

tívnou ekonomickou situáciou, respektíve jej subjektívnym hodnotením. Pre zvýšenie informačnej hodnoty sú bodové odhady korelačných analýz doplnené o ich 95%-né intervaly spoľahlivosti. Na porovnanie podskupín vo vnímanej kvalite života vzhľadom na sociodemografické charakteristiky boli použité t-testy, respektíve ANOVA (s Bonferoniho post-hoc korekciou viacnásobného testovania), avšak namiesto klasických p-hodnôt sú reportované štandardizované veľkosti efektu vo forme Cohenovho d. Zjednodušene, Cohenovo d reprezentuje veľkosť rozdielu medzi priermi skupín vyjadrenú vo forme smerodajnej odchýlky – napr. ak sa Cohenovo d = 0.5, tak sa priemery líšia o polovicu smerodajnej odchýlky. Pre uľahčenie interpretácie výsledkov je v tomto prípade možné využiť konvenčné pravidlo (napr. Cohen, 1988), pričom platí že, hodnoty Cohenovho d $\approx$ 0.2 indikujú malý efekt, hodnoty Cohenovho d $\approx$ 0.5 indikujú stredný efekt a hodnoty Cohenovho d $>$ 0.8 indikujú veľký efekt.

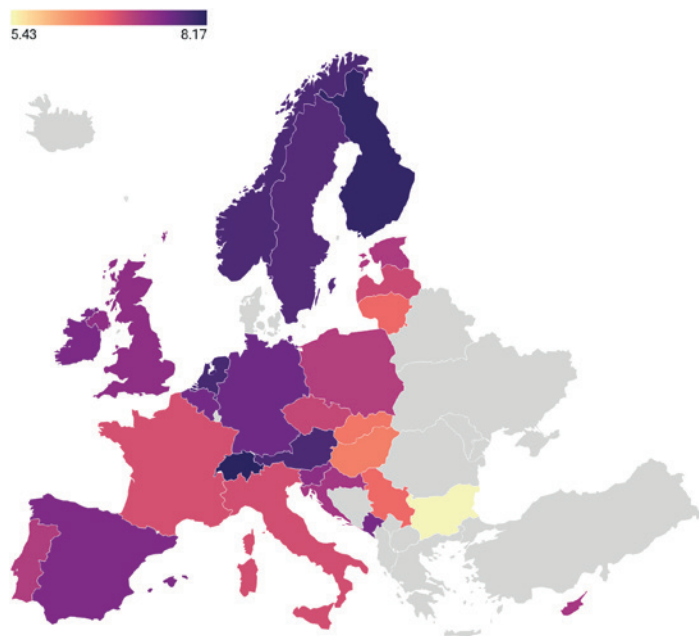
VÝSLEDKY

1. Prvým cieľom kapitoly bolo deskriptívne analyzovať hodnotenie kvality života obyvateľov SR a dať ho do kontextu s ďalšími štátmi v Európe. *Ako hodnotia kvalitu života obyvatelia štátov Európy a aká je v rámci hodnotení pozícia Slovenska?*

Priemerné hodnotenie spokojnosti so životom obyvateľov krajín Európy variuje od 5.10 po 8.15 bodu (na 10-bodovej hodnotiacej stupnici). V prípade hodnotenia šťastia sa priemerné skóre obyvateľov daných krajín pohybuje v rozmedzí 5.76 – 8.18 bodu (znova na 10-bodovej škále). Najvyššiu kvalitu života reportujú obyvatelia Švajčiarska (8.15 pre spokojnosť so životom a 8.18 bodu pre prežívané šťastie) a Fínska (8.01 pre spokojnosť so životom a 8.14 bodu pre prežívané šťastie), pričom v tesnom závесе za nimi sú obyvatelia Holandska (7.89 pre spokojnosť so životom a 8.01 bodu pre prežívané šťastie), Rakúska (7.92 pre spokojnosť so životom a 7.90 bodu pre prežívané šťastie), Nórska (7.84 pre spokojnosť so životom a 7.95 bodu pre prežívané šťastie) a Švédsko (7.85 pre spokojnosť so životom a 7.84 bodu pre prežívané šťastie). Naopak, najnižšiu kvalitu života reportujú obyvatelia Bulharska (5.10 pre spokojnosť so životom a 5.76 bodu pre prežívané šťastie). Spomedzi 27 krajín, ktoré sa zapojili do ESS 2018, sa Slovensko umiestnilo na 24. mieste v hodnotení spokojnosti so životom (6.30 bodu) a na 25. mieste v hodnotení prežívaného šťastia (6.84 bodu). Pre porovnanie, priemerné hodnotenie kvality života obyvateľov Slovenska je o 1.85 bodu nižšie ako v prvom Švajčiarsku. Zo susediacich krajín sú na tom v hodnotení kvality života najlepšie obyvatelia Rakúska (3. miesto v spokojnosti so životom a 5. miesto v hodnotení šťastia).

Z referenčnej skupiny krajín V4 sú pred nami obyvatelia Poľska (16. miesto v spokojnosti so životom a 20. miesto v hodnotení šťastia) a taktiež aj Českej republiky (14.-15. miesto v spokojnosti so životom a 23. miesto v hodnotení šťastia). Horšie ako obyvatelia Slovenska sú na tom obyvatelia Maďarsko, ktoré je v hodnotení oboch z meraných komponentov kvality života obsadilo predposledné, 26. miesto. V porovnaní s priemerným hodnotením spokojnosti so životom obyvateľov krajín Európy, ktoré je 7.10 bodu, je priemerné skóre obyvateľov Slovenska o 0.8 bodu nižšie (Cohenovo $d = -0.38$). V prípade hodnotenia šťastia je priemerné skóre obyvateľov krajín Európy 7.47, je priemerné hodnotenie obyvateľov Slovenska o 0.63 bodu (Cohenovo $d = -0.34$) nižšie. Detailné výsledky sú uvedené v Tabuľke 1. Vizualizácia priemerných obyvateľmi reportovaných hodnôt kvality života (aritmetický priemer spokojnosti so životom a prežívaného šťastia) naprieč krajinami je prezentovaná na Obrázku 1.

Z výsledkov je možné usudzovať, že najvyššie hodnoty kvality života vykazujú obyvatelia ekonomicky silnejších krajín. To nie je prekvapujúce, keďže tieto krajiny majú celkovo veľmi dobre rozvinutú infraštruktúru a vytvárajú prostredie jednak zabezpečujúce základné potreby obyvateľstva a zároveň umožňujúce sebarozvoj obyvateľov.

Obrázok 1. Vizualizácia priemerných hodnôt kvality života naprieč krajinami

Štát	Spokojnosť so životom			Šťastie		
	N	M	SD	N	M	SD
Belgicko	1764	7.50	1.70	1764	7.79	1.46
Bulharsko	2173	5.10	2.52	2182	5.76	2.39
Cyprus	777	7.05	2.13	779	7.48	1.82
Česko	2386	7.07	1.79	2371	7.03	1.76
Čierna Hora	1191	7.43	2.18	1196	7.81	1.95
Estónsko	1903	7.07	1.96	1904	7.36	1.80
Fínsko	1753	8.01	1.56	1752	8.14	1.39
Francúzsko	1998	6.54	2.26	2001	7.34	1.74
Holandsko	1673	7.89	1.37	1671	8.01	1.19
Chorvátsko	1803	7.00	2.54	1803	7.55	2.19
Írsko	2195	7.22	1.92	2213	7.73	1.63
Litva	1819	6.38	2.29	1828	7.02	1.98
Lotyšsko	913	6.70	2.24	911	7.32	1.97
Maďarsko	1646	6.18	2.30	1658	6.76	2.06
Nemecko	2352	7.59	2.02	2355	7.76	1.79
Nórsko	1404	7.84	1.73	1403	7.95	1.62
Poľsko	1480	7.06	2.07	1482	7.27	1.93
Portugalsko	1050	6.68	2.30	1053	7.70	1.87
Rakúsko	2495	7.92	1.79	2490	7.90	1.63
Slovensko	1073	6.30	2.22	1076	6.84	1.96
Slovinsko	1314	7.32	1.99	1314	7.61	1.80
Srbsko	2020	6.24	2.71	2026	7.13	2.39
Španielsko	1662	7.42	1.93	1661	7.69	1.73
Švajčiarsko	1539	8.15	1.65	1541	8.18	1.50
Švédsko	1535	7.85	1.68	1531	7.84	1.55
Taliansko	2712	6.88	2.06	2733	7.04	1.88
Veľká Británia	2201	7.29	2.08	2199	7.61	1.87

Tabuľka 1. Základné deskriptívne charakteristiky pre spokojnosť so životom a šťastie naprieč krajinami

V kontexte skúmaných krajín sa Slovensko umiestnilo na chvoste. Keďže kvalita života je multikauzálne determinovaný konštrukt, bez ďalších detailnejších analýz je zdôvodňovanie prečo je Slovensko na takejto pozícii len v rovine špekulácií. Prezentované výsledky je tak potrebné chápať výlučne ako deskripciu stavu.

2. Druhým cieľom kapitoly bolo preskúmať vzťah kvality života a objektívnej ekonomickej situácie obyvateľov SR a taktiež ďalších krajín v Európe. *Aký je vzťah kvality života a objektívnej ekonomickej situácie?*

Objektívna ekonomická situácia je vo všeobecnosti v slabom vzťahu s oboma aspektmi kvality života – spokojnosťou so životom (priemerný korelačný koeficient $r = .23$) a prežívaným šťastím (priemerný korelačný koeficient $r = .22$). Najvyšší korelačný koeficient pre vzťah objektívnej ekonomickej situácie a kvality života vykazovali obyvatelia Maďarska ($r = .35$ pre spokojnosť so životom a $r = .31$ pre subjektívne šťastie), Bulharska ($r = .34$ pre spokojnosť so životom a $r = .30$ pre subjektívne šťastie) a Estónska ($r = .31$ pre spokojnosť so životom a $r = .31$ pre subjektívne šťastie). Naopak, najslabší vzťah medzi týmito premennými je možné pozorovať pre obyvateľov Španielska ($r = .11$ pre spokojnosť so životom a $r = .09$ pre subjektívne šťastie), Cypru ($r = .12$ pre spokojnosť so životom

Štát	Objektívna ekonomická situácia	
	Spokojnosť so životom	Šťastie
Belgicko	.19 [.15, .23]	.17 [.13, .21]
Bulharsko	.34 [.30, .37]	.30 [.26, .34]
Cyprus	.12 [.05, .19]	.12 [.05, .19]
Česko	.20 [.16, .24]	.21 [.17, .25]
Čierna Hora	.16 [.11, .21]	.13 [.08, .18]
Estónsko	.31 [.27, .35]	.31 [.27, .35]
Fínsko	.24 [.20, .28]	.25 [.21, .29]
Francúzsko	.29 [.25, .33]	.24 [.20, .28]
Holandsko	.27 [.23, .31]	.23 [.19, .27]
Chorvátsko	.22 [.18, .26]	.21 [.17, .25]
Írsko	.13 [.09, .17]	.10 [.06, .14]
Litva	.29 [.25, .33]	.33 [.29, .37]
Lotyšsko	.29 [.23, .35]	.22 [.16, .28]
Maďarsko	.35 [.31, .39]	.31 [.27, .35]
Nemecko	.24 [.20, .28]	.24 [.20, .28]
Nórsko	.13 [.08, .18]	.16 [.11, .23]
Poľsko	.21 [.16, .26]	.20 [.15, .25]
Portugalsko	.23 [.17, .29]	.17 [.11, .23]
Rakúsko	.17 [.13, .21]	.23 [.19, .27]
Slovensko	.19 [.13, .25]	.20 [.14, .26]
Slovinsko	.30 [.25, .35]	.29 [.24, .34]
Srbsko	.29 [.25, .33]	.24 [.20, .24]
Španielsko	.11 [.06, .16]	.09 [.04, .14]
Švajčiarsko	.20 [.15, .25]	.18 [.13, .23]
Švédsko	.21 [.16, .26]	.19 [.14, .24]
Taliansko	.23 [.20, .27]	.19 [.15, .23]
Veľká Británia	.22 [.18, .26]	.16 [.12, .20]

Pozn.: Hodnoty v hranatej zátvorke reprezentujú 95%-ný interval spoľahlivosti

Tabuľka 2. Korelácie medzi spokojnosťou so životom a objektívnou ekonomickou situáciou naprieč krajinami

a $r = .12$ pre subjektívne šťastie) a Írska ($r = .13$ pre spokojnosť so životom a $r = .10$ pre subjektívne šťastie). Hodnoty pre obyvateľov Slovenska sa líšia od Európskeho priemeru len mierne ($r = .13$ pre spokojnosť so životom je o .04 nižšie ako priemer sledovaných krajín a $r = .10$ pre subjektívne šťastie je o.02 nižšie než je priemer krajín). Detailnejšie výsledky sú prezentované v Tabuľke 2.

Priemerný vzťah objektívnej ekonomickej situácie a kvality života sa pohybuje mierne nad úrovňou $r = .20$, čo podľa všeobecnej interpretácie veľkostí efektov v sociálnych vedách indikuje vzťah, ktorý je na pomedzí slabého a stredne silného. Ako je však z Tabuľky 2 viditeľné, objektívna ekonomická situácia najsilnejšie predikuje kvalitu života obyvateľov v ekonomicky slabších krajinách, kde hodnoty korelačného koeficientu možno interpretovať ako stredne silné. Vysvetlenie tohto javu môže byť pragmatické – ak krajina nemá vybudovanú dostatočnú infraštruktúru pre žitie, je pre kvalitu života o to viac dôležité, čo si obyvateľ dokáže zabezpečiť prostredníctvom vlastných zdrojov. Dostatok financií tak predovšetkým v týchto krajinách otvára možnosti k dôstojnému nažívaniu. Slovensko sa v tomto prípade pohybuje približne v priemere sledovaných krajín, čo znamená, že kvalita života je len relatívne slabo predikovaná ekonomickou situáciou.

Jedným z vysvetlení môže byť index inekvality (tzv. GINI index), ktorý má Slovensko jeden z najnižších v krajinách Európy. Medzi obyvateľmi Slovenska tak, na základe dát, vo všeobecnosti nejestvujú výrazné rozdiely z hľadiska ekonomickej situácie. Tým pádom si obyvatelia môžu dovoliť naplňať svoje potreby a vyšší príjem tak nezohráva až takú dôležitú úlohu.

3. Tretím cieľom kapitoly bolo preskúmať vzťah kvality života a subjektívneho vnímania ekonomickej situácie obyvateľov SR a taktiež ďalších krajín v Európe. *Aký je vzťah kvality života a subjektívnej ekonomickej situácie?*

Subjektívna ekonomická situácia, to jest ako osoba vníma svoju socioekonomickú situáciu, koreluje s kvalitou života silnejšie ako objektívna ekonomická situácia. Konkrétne, v rámci komponentu spokojnosti so životom je priemerný korelačný koeficient pre všetky sledované krajiny $r = .35$, čo je o.12 viac ako pri objektívnej ekonomickej situácii. Obdobne je tomu aj pri hodnotení šťastia, pričom priemerný korelačný koeficient daných krajín sa pohybuje na úrovni $r = .30$, čo je o.08 viac ako v prípade objektívnej ekonomickej situácie. Je tak možné konštatovať, že to, ako ľudia vnímajú svoju ekonomickú situáciu, je lepším prediktorom kvality života ako objektívny ukazovateľ ekonomickej situácie. Z krajín zapojených do ESS 2018 boli najsilnejšie vzťahy medzi kvalitou života a subjektívnym

vnímaním ekonomickej situácie pozorované pre obyvateľov Litvy ($r = .42$ pre spokojnosť so životom a $r = .38$ pre subjektívne šťastie), Estónska ($r = .44$ pre spokojnosť so životom a $r = .36$ pre subjektívne šťastie) a Francúzska ($r = .45$ pre spokojnosť so životom a $r = .35$ pre subjektívne šťastie). Najnižšie korelačné koeficienty je možné pozorovať pre obyvateľov Cypru ($r = .28$ pre spokojnosť so životom a $r = .17$ pre subjektívne šťastie), Španielska ($r = .27$ pre spokojnosť so životom a $r = .19$ pre subjektívne šťastie) a Čiernej Hory ($r = .28$ pre spokojnosť so životom a $r = .18$ pre subjektívne šťastie). Taktiež v tomto kontexte sa hodnoty reportované obyvateľmi Slovenska nachádzajú pod priemerom Európskych krajín. Korelácia subjektívneho hodnotenia ekonomickej situácie a spokojnosti so životom je .29, čo je 0.06 menej ako priemer krajín. Korelačný koeficient medzi subjektívnym hodnotením ekonomickej situácie a prežívaným šťastím je .24, čo je taktiež 0.06 menej než priemerná hodnota v rámci sledovaných krajín. Bližšie informácie je možné nájsť v Tabuľke 3.

V porovnaní so vzťahom kvality života a objektívnej ekonomickej situácie je vzťah kvality života a subjektívnej ekonomickej situácie vyrovnannejší naprieč krajinami a nie je možné nájsť obdobný vzorec ako je tomu vyššie. To ako osoby vnímajú svoj socioekonomický status (a teda dochádza ku sociálnej komparácii) je vo všeobecnosti lepším prediktorom kvality života než objektívny stav.

Štát	Subjektívna ekonomická situácia	
	Spokojnosť so životom	Spokojnosť so životom
Belgicko	.34 [.30, .38]	.28 [.24, .32]
Bulharsko	.38 [.34, .42]	.30 [.26, .34]
Cyprus	.28 [.21, .35]	.17 [.10, .24]
Česko	.29 [.25, .33]	.30 [.26, .34]
Čierna Hora	.28 [.23, .33]	.18 [.13, .23]
Estónsko	.44 [.40, .48]	.36 [.32, .40]
Fínsko	.38 [.34, .42]	.29 [.25, .33]
Francúzsko	.45 [.41, .49]	.35 [.31, .39]
Holandsko	.36 [.32, .40]	.29 [.25, .33]
Chorvátsko	.35 [.31, .39]	.33 [.29, .27]
Írsko	.29 [.25, .33]	.23 [.19, .27]
Litva	.42 [.38, .46]	.38 [.34, .42]
Lotyšsko	.41 [.35, .47]	.29 [.23, .35]
Maďarsko	.32 [.28, .36]	.38 [.34, .42]
Nemecko	.42 [.38, .46]	.33 [.29, .37]
Nórsko	.28 [.23, .33]	.25 [.20, .30]
Poľsko	.33 [.28, .38]	.32 [.27, .37]
Portugalsko	.30 [.26, .34]	.27 [.23, .31]
Rakúsko	.36 [.32, .40]	.30 [.26, .34]
Slovensko	.29 [.23, .35]	.24 [.18, .30]
Slovinsko	.38 [.33, .43]	.34 [.29, .39]
Srbsko	.41 [.37, .45]	.34 [.30, .34]
Španielsko	.27 [.22, .32]	.19 [.14, .24]
Švajčiarsko	.31 [.26, .36]	.27 [.22, .32]
Švédsko	.31 [.26, .36]	.27 [.22, .32]
Taliansko	.33 [.29, .37]	.27 [.23, .31]
Veľká Británia	.40 [.36, .44]	.31 [.27, .35]

Pozn.: Hodnoty v hranatej zátvorke reprezentujú 95%-ný interval spoľahlivosti

Tabuľka 3. Korelácie medzi spokojnosťou so životom a subjektívnou ekonomickou situáciou naprieč krajinami

Aspekt sociálneho porovnávania prebieha prostredníctvom mechanizmu vnímania relatívnej materiálnej deprivácie/hojnosti v porovnaní s istou referenčnou skupinou. Bárcena-Martín, Cortés-Aguilar a Moro-Egido (2017) napríklad zistili, že ak sa osoba porovnáva so skupinou bohatších osôb vo všeobecnej populácii, prežívaná závišť je menšia. Ak sa osoba porovnáva s lepšie situovanými osobami v jej referenčnej skupine, závišť je vyššia a svoju kvalitu života hodnotí horšie. V prípade porovnávania sa s horšie situovanými osobami je tento mechanizmus opačný. Relatívne nízky korelačný koeficient pre obyvateľov Slovenska je tak opäť možno vysvetliť objektívne nízkym GINI koeficientom a teda vo všeobecnosti vysokou sociálnou rovnosťou. Sociálna rovnosť tak zabezpečuje, že obyvatelia si môžu dovoľovať veľmi podobné životné štandard,y, toľž v rámci istej referenčnej skupiny.

4. Štvrtým cieľom kapitoly bolo preskúmať regionálne rozdiely v kvalite života a vo vyššie opísaných vzťahoch. Aká je kvalita života v jednotlivých krajocho a ako súvisí jej hodnota s objektívnou, respektíve subjektívnou situáciou v tom-ktorom kraji?

Najvyššiu spokojnosť so životom reportujú obyvatelia Prešovského (6.76 bodu z 10), Nitrianskeho (6.72 bodu z 10) a Žilinského kraja (6.66 bodu z 10), najnižšiu zas obyvatelia Trnavského kraja (5.66 bodu z 10). Objektívna

ekonomická situácia najviac determinuje kognitívny komponent kvality života v Košickom ($r = .33$), Žilinskom ($r = .31$) a Prešovskom kraji ($r = .30$), no na druhú stranu, medzi týmito premennými bol pozorovaný prakticky nulový vzťah v Trnavskom ($r = .01$) a Banskobystrickom kraji ($r = .02$). Subjektívne vnímanie svojho socioekonomického statusu je pre obyvateľov všetkých krajov, s výnimkou Prešovského, silnejším prediktorom hodnotenia spokojnosti so životom, pričom najsilnejší vzťah je badateľný u obyvateľov Bratislavského ($r = .46$) a Trenčianskeho kraja ($r = .42$) a najslabší, prakticky nulový vzťah je zas vidieť u obyvateľov kraja Trnavského ($r = .01$). Všetky súvisiace deskriptívne údaje a korelačné koeficienty sú uvedené v Tabuľke 4.

Kraj	M (SD)	Spokojnosť so životom	
		Objektívna ekonomická situácia	Subjektívna ekonomická situácia
Banskobystrický	5.73 (2.13)	.02 [-14, 18]	.29 [14, 43]
Bratislavský	6.08 (1.92)	.15 [-08, 36]	.46 [26, 62]
Košický	5.76 (2.53)	.33 [15, 49]	.50 [34, 63]
Nitriansky	6.72 (1.93)	.19 [04, 34]	.26 [11, 41]
Prešovský	6.76 (2.33)	.30 [17, 42]	.24 [11, 37]
Trenčiansky	6.47 (2.11)	.27 [08, 45]	.42 [24, 57]
Trnavský	5.66 (2.02)	.01 [-18, 19]	.01 [-18, 19]
Žilinský	6.66 (2.46)	.31 [17, 44]	.37 [23, 49]

Pozn.: Hodnoty v hranatej zátvorke reprezentujú 95%-ný interval spoľahlivosti

Tabuľka 4. Základné deskriptívne charakteristiky spokojnosti so životom a jej korelácie s ekonomickou situáciou naprieč kraji

Čo sa týka emočného komponentu kvality života, prežívania šťastia, najvyššie hodnoty vykazujú obyvatelia Žilinského kraja (7.47 bodu z 10), najnižšiu zas obyvatelia Trnavského kraja (6.18 bodu z 10). Objektívna ekonomická situácia súvisí s emočným komponentom kvality života najviac v Prešovskom ($r = .42$) a Bratislavskom kraji ($r = .36$). Paradoxne, u obyvateľov Trnavského kraja je vzťah prežívaného šťastia a objektívnej ekonomickej situácie nepriamo úmerný (a teda so zvyšujúcim sa príjmom klesá šťastie), hoci efekt ($r = -.07$) je veľmi malý. Medzi subjektívnym vnímaním ekonomického postavenia a prežívaným šťastím je najsilnejší vzťah u obyvateľov Žilinského ($r = .40$) a Košického kraja ($r = .38$). V rámci hodnotení obyvateľov Trnavského kraja je, rovnako ako v prípade objektívnej ekonomickej situácie, pozorovaný efekt paradoxne opačný – vyššie subjektívne vnímanie svojej socioekonomickej situácie predikuje nižšie prežívanie šťastia ($r = -.16$). Sumarizácia príslušných údajov sa nachádza v Tabuľke 5.

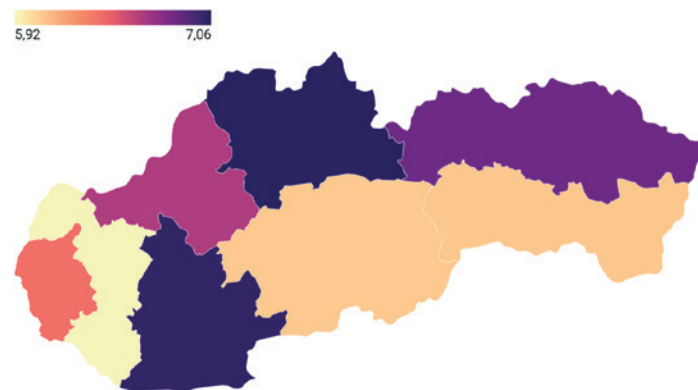
Obyvateľmi vnímaná kvalita života (či už reprezentovaná spokojnosťou so životom alebo prežívaným šťastím) je naprieč krajinami veľmi podobná. Spomenúť je vhodné tri najvýraznejšie fakty vyplývajúce z dát. (1) V krajinách s horšou ekonomickou situáciou obyvateľstva je vzťah medzi konkrétnou ekonomickou situáciou obyvateľov a ich vnímaním kognitívneho komponentu kvality života výraznejší. (2)

Kraj	M (SD)	Šťastie	
		Objektívna ekonomická situácia	Subjektívna ekonomická situácia
Banskobystrický	6.42 (1.89)	.06 [-.10, .22]	.22 [.06, .37]
Bratislavský	6.75 (1.74)	.36 [.15, .54]	.22 [-.01, .42]
Košický	6.42 (2.05)	.17 [-.02, .35]	.38 [.21, .53]
Nitriansky	7.34 (1.78)	.33 [.18, .46]	.25 [.10, .39]
Prešovský	6.97 (2.13)	.42 [.30, .53]	.31 [.18, .43]
Trenčiansky	6.85 (1.93)	.26 [.06, .44]	.36 [.17, .52]
Trnavský	6.18 (1.88)	-.07 [-.25, .12]	-.16 [-.33, .02]
Žilinský	7.47 (1.93)	.21 [.06, .35]	.40 [.27, .52]

Pozn.: Hodnoty v hranatej zátvorke reprezentujú 95%-ný interval spoľahlivosti

Tabuľka 5. Základné deskriptívne charakteristiky prežívaného šťastia a jeho korelácie s ekonomickou situáciou naprieč krajinami

Subjektívna ekonomická situácia opäť výraznejšie predikuje kvalitu života ako objektívne ekonomické indikátory. (3) Špecifické hodnoty boli pozorované v Trnavskom kraji. Okrem toho, že v rámci oboch komponentov kvality života reportovali obyvatelia Trnavského kraja najnižšie hodnoty, paradoxné sú vzťahy kvality života a ekonomickej situácie. Tie sú buď prakticky nulové (prípád spokojnosti so životom) alebo v prípade prežívaného šťastia dokonca nepriamo úmerné – to jest, že so zvyšujúcim sa príjmom alebo vyšším hodnotením vlastného socioekonomického statusu klesá kvalita života. Vizualizáciu priemerných hodnôt kvality života (aritmetický priemer spokojnosti so životom a prežívaného šťastia) v rámci krajov je možné vidieť v rámci Obrázka 2.

Obrázok 2. Vizualizácia priemerných hodnôt kvality života naprieč krajmi

5. Piatym, a teda posledným cieľom tejto kapitoly bolo detailnejšie preskúmať, ako sa mení kvalita života, respektíve jej vzťah s ekonomickou situáciou, vzhľadom na sociodemografické faktory. *Ako sa mení kvalita života, respektíve jej vzťah s ekonomickou situáciou, vzhľadom na sociodemografické faktory akými sú rod, vzdelanie, zamestnanecký status a miesto bydliska?*

Vykazujú väčšiu kvalitu života muži alebo ženy? Pri bližšom pohľade na dáta je zrejmé, že rozdiely v kvalite života medzi mužmi a ženami sú minimálne. Priemerné hodnotenie spokojnosti so životom bolo u žien 6.46 bodu, zatiaľ čo u mužov bolo 6.12 bodu. Už na prvý pohľad je možné vidieť, že ženy síce vykazujú vyššiu spokojnosť, avšak rozdiel je minimálny – priemery skupín sa odlišujú o 0.34 bodu, respektíve, v štandardizovanom ponímaní hodnotia ženy svoju spokojnosť so životom o 0.15 smerodajnej odchýlky lepšie ako muži. Ešte menšie rozdiely sú v prípade reportovania šťastia. Rozdiel medzi priemerami je len 0.06 bodu (priemer mužov = 6.81 a priemer žien = 6.87), čo v prepočte na štandardizovanú veľkosť efektu znamená, že ženy sú len o 0.02 smerodajnej odchýlky šťastnejšie než muži. Zároveň, u mužov je viditeľná o niečo silnejšia korelácia medzi kognitívnym komponentom kvality života a ekonomickou situáciou ($r = .23$ pre objektívnu ekonomickú situáciu a $r = .31$ pre jej subjektívne vnímanie) v porovnaní so ženami ($r = .17$ pre objektívnu ekonomickú situáciu

a $r = .28$ pre jej subjektívne vnímanie). V prípade emočného komponentu sú tieto korelácie mierne vyššie u žien ($r = .24$ pre objektívnu ekonomickú situáciu a $r = .26$ pre jej subjektívne vnímanie) než u mužov ($r = .16$ pre objektívnu ekonomickú situáciu a $r = .21$ pre jej subjektívne vnímanie). Konkrétne hodnoty sú prezentované v Tabuľke 6.

	Spokojnosť so životom		Šťastie	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy
M	6.12	6.46	6.81	6.87
SD	2.20	2.24	1.90	2.02
Cohenovo d	0.15		0.03	
Korelačné koeficienty				
Objektívna ekonomická situácia	.23 [.15, .31]	.17 [.09, .25]	.16 [.08, .24]	.24 [.16, .32]
Subjektívna ekonomická situácia	.31 [.23, .39]	.28 [.20, .36]	.21 [.13, .29]	.26 [.18, .34]

Pozn.: Hodnoty v hranatej zátvorke reprezentujú 95%-ný interval spoľahlivosti

Tabuľka 6. Základné deskriptívne charakteristiky spokojnosti so životom a prežívaného šťastia, rozdiely medzi mužmi a ženami a korelačné koeficienty medzi premennými vzhľadom na rod

Akú majú kvalitu života obyvatelia veľkých miest, malých miest a obyvatelia žijúci na dedinách a aký je jej vzťah s ekonomickou situáciou? Z týchto troch skupín majú najvyššiu kvalitu života ľudia žijúci v malých mestách (6.26 bodu pre spokojnosť so životom a 6.80 bodu pre prežívané šťastie), avšak len o tisíce horšie sú na tom ľudia žijúci na dedine (6.25 bodu pre spokojnosť so životom a 6.74 bodu pre prežívané šťastie). Z daných skupín mali najhoršiu spokojnosť so životom ľudia žijúci vo veľkom meste, ktorých hodnotenie bolo o 0.22 smerodajnej odchýlky nižšie než u ľudí žijúcich v malom meste, respektíve o 0.21 smerodajnej odchýlky nižšie než reportovali ľudia žijúci na dedine. Obyvatelia veľkých miest mali taktiež najnižšie hodnotenie šťastia, pričom dané hodnotenie bolo nižšie o 0.31 smerodajnej odchýlky v porovnaní s obyvateľmi malých miest a o 0.28 smerodajnej odchýlky nižšie v porovnaní s ľuďmi žijúcimi na dedine. Vzťah kvality života, či už jej kognitívneho alebo afektívneho komponentu a objektívnej ako aj subjektívnej ekonomickej situácie bol najvýraznejší u ľudí žijúcich v malých mestách (bodové odhady korelačných koeficientov sa pohybovali v rozmedzí $r = .34 - .39$). Na druhú stranu, objektívna ekonomická situácia u ľudí žijúcich v meste korelovala či už so spokojnosťou so životom alebo tiež s prežívaným šťastím podstatne nižšie (korelačné koeficienty $r = .17$). Konkrétne dáta sú uvedené v Tabuľke 7.

	Spokojnosť so životom			Šťastie		
	Veľké mesto	Malé mesto	Dedina	Veľké mesto	Malé mesto	Dedina
M	5.80	6.26	6.25	6.19	6.80	6.74
SD	2.00	2.27	2.32	1.83	2.07	2.06
Cohenovo d (reportované v matici)						
Malé mesto	0.22	-	-	0.31	-	-
Dedina	0.21	0.00	-	0.28	0.03	-
Korelačné koeficienty						
Objektívna ekonomická situácia	.17 [.06, .28]	.34 [.23, .45]	.20 [.12, .28]	.17 [.06, .28]	.36 [.25, .47]	.24 [.16, .32]
Subjektívna ekonomická situácia	.28 [.17, .38]	.39 [.28, .50]	.28 [.20, .36]	.26 [.15, .37]	.39 [.28, .50]	.21 [.13, .29]

Pozn.: Hodnoty v hranatej zátvorke reprezentujú 95%-ný interval spoľahlivosti

Tabuľka 7. Základné deskriptívne charakteristiky spokojnosti so životom a prežívaného šťastia, rozdiely medzi mužmi a ženami a korelačné koeficienty medzi premennými vzhľadom na miesto bydliska

Sú rozdiely v kvalite života a jej vzťahu k ekonomickej situácii v rámci rôznych vzdelanostných skupín? Pre zodpovedanie tejto otázky boli respondenti rozdelení do troch skupín vzhľadom na najvyššiu dosiahnutú úroveň vzdelania – 1. osoby bez maturitnej skúšky, 2. osoby s maturitným vzdelaním, 3. osoby s vysokoškolským vzdelaním. Vzhľadom na dáta je možné konštatovať, že vysokoškolsky vzdelaní ľudia dosahovali spomedzi skupín najvyššie skóre spokojnosti so životom (6.98 bodu) a taktiež prežívaného šťastia (7.27). V porovnaní s ľuďmi, ktorých najvyššie vzdelanie bolo maturitné, boli tieto hodnoty väčšie o 0.36, respektíve o 0.24 smerodajnej odchýlky. V porovnaní s ľuďmi, ktorí nemali maturitné vzdelanie, boli tieto rozdiely ešte podstatne výraznejšie a vysokoškolsky vzdelaní ľudia reportovali o 0.59 smerodajnej odchýlky vyššiu spokojnosť so životom a o 0.61 smerodajnej odchýlky vyššie prežívanie šťastia. Kvalita života ľudí bez maturitného vzdelania, ale tiež ľudí s maturitou, je v relatívne slabom vzťahu či už s objektívnymi alebo subjektívnymi ekonomickými indikátormi (bodové odhady korelačných koeficientov v rozmedzí $r = .15 - .24$). V prípade osôb s vysokoškolským vzdelaním je vzťah kvality života a ekonomickej situácie výrazne nižší, v prípade prežívania šťastia prakticky nulový ($r = .01$). Bližšie informácie sú uvedené v Tabuľke 8.

	Spokojnosť so životom			Šťastie		
	Bez maturity	Maturita	VŠ titul	Bez maturity	Maturita	VŠ titul
M	5.72	6.24	6.98	6.13	6.83	7.27
SD	2.31	2.15	1.97	2.06	1.98	1.69
Cohenovo d (reportované v matici)						
Maturita	0.23	-	-	0.35	-	-
VŠ titul	0.59	0.36	-	0.61	0.24	-
Korelačné koeficienty						
Objektívna ekonomická situácia	.15 [.06, .24]	.19 [.10, .28]	.09 [-.06, .24]	.19 [.10, .28]	.18 [.09, .27]	.01 [-.14, .16]
Subjektívna ekonomická situácia	.24 [.15, .33]	.24 [.15, .32]	.26 [.11, .40]	.18 [.09, .27]	.19 [.10, .28]	.19 [.04, .34]

Pozn.: Hodnoty v hranatej zátvorke reprezentujú 95%-ný interval spoľahlivosti

Tabuľka 8. Základné deskriptívne charakteristiky spokojnosti so životom a prežívaného šťastia, rozdiely medzi mužmi a ženami a korelačné koeficienty medzi premennými vzhľadom na dosiahnuté vzdelanie

Pri bližšom pohľade na to, ktoré sociodemografické charakteristiky predikujú kvalitu života bolo zistených niekoľko skutočností. Rozdiely medzi mužmi a ženami sú minimálne, hoci ženy reportujú mierne lepšiu kvalitu života. Najvyššiu kvalitu života vykazujú ľudia žijúci v malých mestách a len o čosi menšiu ľudia žijúci na dedine. Stupeň dosiahnutého vzdelania je silným prediktorom kvality života, pričom vysokoškolsky vzdelaní ľudia reportujú substantívne vyššiu kvalitu života ako ľudia s maturitným vzdelaním a toľko ako ľudia bez maturitného vzdelania.

DISKUSIA A ZÁVER

Existuje množstvo faktorov, ktoré sa podieľajú na kvalite života, avšak zahrnúť ich všetky do interpretácií je prakticky nemožné. Slovensko roku 2019 (kedy bol realizovaný zber v tejto kapitole analyzovaných dát) prechádzalo relatívne úspešným obdobím. Kombinácia globálnych aspektov, akými sú politická, ekonomická či sociálna situácia (to jest členstvo v EÚ, nezamestnanosť na jednej z historicky najnižších úrovní, z historického hľadiska vysoká kúpna sila obyvateľstva, relatívne nízke riziko chudoby, atď.) umožnila majorite obyvateľov Slovenska naplňať základné, ale tiež vyššie potreby úzko súvisiace s kvalitou života (napr. dôstojné bývanie, prístup k jedlu, mobilita, účasť na kultúrnych udalostiach, atď.). Vo všeobecnosti tak majetnosť jednotlivca pre kvalitu života nehrá až takú dôležitú úlohu, hoci jej pozitíva sú neodškriepiteľné. Na druhú stranu, je možné argumentovať, že obyvatelia Slovenska sa len naučili zvládať makroekonomickú situáciu a žiť z jedných z relatívne najnižších príjmov v rámci EÚ avšak s jednými z najvyšších absolútnych cien. Na dôvažok, kvalita života je ovplyvňovaná ďalšími, pre jednotlivca špecifickými faktormi, akými sú napríklad jeho zdravie, rodinné a celkovo sociálne vzťahy, religiozita (pre prehľad pozri Diener et al., 2018) alebo, ešte špecifickejšie, vnímaná rovnosť a spravodlivosť (Prilleltensky, 2012) či pracovné prostredie (Vischer & Wifi, 2016). Práve tieto

aspekty môžu determinovať postavenie Slovenska v porovnaní s ďalšími štátmi Európy a vysvetľovať tak fakt, že sa v hodnotení kognitívneho ako aj emočného aspektu kvality života pohybuje na chvoste skúmaných krajín. Najzávažnejším potenciálnym limitom tejto analýzy sú použité položky. Keďže cieľom ESS je zmapovať množstvo sociálno-ekonomických fenoménov, prirodzene je počet administrovaných položiek venujúci sa jednej oblasti redukovaný a nezachytí tak komplexnosť celého fenoménu, akým je v tomto prípade kvalita života (pozri napr. Skevington a Böhnke, 2018). Vo viacerých štúdiách (Adamkovič et al., 2020; Fanchamps et al., 2018; Stallinga et al., 2014) bolo demonštrované, že výsledky výskumu sú úzko späté s tým, ako bol konštruovaný (respektíve operacionalizovaný). To však neznamená, že jednopoložkové škály nemôžu byť dostatočne dobrou aproximáciou komplexných nástrojov, akurát je tento fakt potrebné mať na zreteli pri ďalších interpretáciách.

Vzhľadom na to, že sa jedná pravdepodobne o jednu z mála štúdií prepájajúcu problematiku kvality života a ekonomickej situácie na Slovensku, prezentované analýzy, realizované na dôsledne vyberanej reprezentatívnej vzorke Slovenskej populácie, môžu byť cenným materiálom pre tvorbu a testovanie komplexnejších modelov a vysvetľovanie špecifických fenoménov, respektíve môžu podnecovať prístup viac orientovaný na jedinca. Výskumníci či verejne

činné osoby by mali uvítať dáta opisujúce či vysvetľujúce kto má akú kvalitu života, aké okolnosti ju ovplyvňujú a aké intervencie majú potenciál byť dôležité pre jej zlepšenie.

SUMMARY

Aims: Ensuring a decent quality of life for its citizens is one of the fundamental pillars of the EU. Although the nature of the “quality of life” phenomenon appears to be fairly intuitive, the concept is rather fuzzy and represents a whole complex of indicators related to one’s living conditions. Ultimately, the quality of life can be seen as one’s evaluation (involving both affective and cognitive aspects) of the main domains of their own life. The existing research has shown that psychological welfare is associated with the economic situation on both micro- and macro-economic level. The chapter aims to examine, from the microeconomic perspective, the relationships between quality of life and economic situation (objective and subjective) in European countries with a particular focus on Slovakia.

Method: To examine the relationships, the data from the 9th round of ESS (2018) were used. Specifically, two items representing the cognitive as well as the affective component of quality of life were correlated with the objective economic situation and its subjective perception. Furthermore, for Slovak participants, assessment of quality of life was compared across distinct sociodemographic characteristics (e.g., gender, region, level of education).

Results: It was found that, relative to the other countries

involved in the ESS 2018, Slovak inhabitants had produced one of the lowest quality of life ratings. At the same time, Slovak inhabitants had shown one of the smallest correlations between the quality of life components and both objective and subjective economic situation. This implies that, given the situation in the time of data collection (e.g., EU membership, one of the lowest inequality rates, historically high purchasing power parity, etc.), the majority of Slovaks have been able to make ends meet or have at least learned how to do so. As for the sociodemographic specifics, the highest quality of life was observed in Žilina self-governing region, in people living in small cities, and in those who had a university degree. The observed gender differences in quality of life were rather marginal.

Conclusion: In summary, the present chapter provides a descriptive insight (based on a representative sample) into the topic of quality of life and its economic determinants, and as such could serve as an inspiration for future research which will tackle the here-presented issue in more depth.

Literatúra

- Adamkovič M, Martončík M, Lačný M, Kačmárová M. (2020, preprint). Poverty in behavioral research: Different operationalizations, different results. PsyArXiv. doi:10.31234/osf.io/4ek5y
- Angeles, L. (2011). A closer look at the Easterlin Paradox. *The Journal of Socio-Economics*, 40(1), 67–73. doi:10.1016/j.socsec.2010. 06. 017
- Bárcena-Martín E, Cortés-Aguilar A, Moro-Egido AI. Social comparisons on subjective well-being: The role of social and cultural capital. *J Happiness Stud*. 2017;18(4):1121–45.
- Boelhouwer J., Noll HH. (2014) Objective Quality of Life. In: Michalos A.C. (eds) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Springer, Dordrecht. doi: 10.1007/978-94-007-0753-5_1987
- Boyce, C. J., Brown, G. D. A., & Moore, S. C. (2010). Money and happiness: Rank of income, not income, affects life satisfaction. *Psychological Science*, 21(4), 471–475. doi:10.1177/0956797610362671
- Clark, A. E., Frijters, P., & Shields, M. A. (2008). Relative Income, Happiness, and Utility: An Explanation for the Easterlin Paradox and Other Puzzles. *Journal of Economic Literature*, 46(1), 95–144. doi:10.1257/jel.46. 1. 95
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Diener, E., Lucas, R. E., & Oishi, S. (2018). *Advances and Open Questions in the Science of Subjective Well-Being*. Collabra: Psychology, 4(1), 15. doi:10.1525/collabra.115
- Easterlin, R. A., McVey, L. A., Switek, M., Sawangfa, O., & Zweig, J. S. (2010). The happiness-income paradox revisited. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(52), 22463–22468. doi:10.1073/pnas.1015962107
- ESS Round 9: European Social Survey Round 9 Data (2018). Data file edition 2. O. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. doi:10.21338/NSD-ESS9-2018
- Fanchamps, M. H. J., de Kam, D., Sneekes, E. M., Stam, H. J., Weerdesteyn, V., & Bussmann, J. B. J. (2018). Effect of different operationalizations of sedentary behavior in people with chronic stroke. *Disability and Rehabilitation*, 42(7), 999–1005. doi:10.1080/09638288.2018.1512164
- Howell, R. T., & Howell, C. J. (2008). The relation of economic status to subjective well-being in developing countries: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 134(4), 536–560. doi:10.1037/0033-2909.134. 4. 536
- Jebb AT, Tay L, Diener E, Oishi S. Happiness, income satiation and turning points around the world. *Nat Hum Behav*. 2018;2(1):33–8.
- Kraus, M. W. (2018). Beggars do not envy millionaires: Social comparison, socio-economic status, and subjective well-being. In E. Diener, S. Oishi, & L. Tay (Eds.), *Handbook of Well-Being*. Noba Scholar Handbook series: Subjective well-being. Salt Lake City, UT: DEF publishers.
- Lane, R.E. (2000) *The Loss of Happiness in Market Democracies*. London: Yale University Press.
- Pedersen, P. J., & Schmidt, T. D. (2011). Happiness in Europe. *The Journal of Socio-Economics*, 40(5), 480–489. doi:10.1016/j.socsec.2010. 10. 004
- Prilleltensky, I. (2012). Wellness as Fairness. *American Journal of Community Psychology*, 49(1-2), 1–21. doi:10.1007/s10464-011-9448-8
- Proto, E., & Rustichini, A. (2013). A Reassessment of the Relationship between GDP and Life Satisfaction. *PLoS ONE*, 8(11), e79358. doi:10.1371/journal.pone.0079358
- Skevington, S. M., & Böhnke, J. R. (2018). How is subjective well-being related to quality of life? Do we need two concepts and both measures? *Social Science & Medicine*, 206, 22–30. doi:10.1016/j.socscimed.2018. 04. 005
- Stallinga, H. A., Dijkstra, P. U., Bos, I., Heerkens, Y. F., & Roodbol, P. F. (2014). The ambiguity of the concept of participation in measurement instruments: operationalization of participation influences research outcomes. *Clinical Rehabilitation*, 28(12), 1225–1236. doi:10.1177/0269215514537092
- Stevenson B, Wolfers J. Subjective well-being and income: Is there any evidence of satiation? Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research; 2013.
- Vischer, J. C., & Wifi, M. (2016). The Effect of Workplace Design on Quality of Life at Work. *International Handbooks of Quality-of-Life*, 387–400. doi:10.1007/978-3-319-31416-7_21

ISBN 978-80-89524-52-5 (online, Pdf)
<https://doi.org/10.31577/2020.978-80-89524-52-5>

